

HOOR IN DE STILTE DE STEM

*Gods verborgen omgang vinden
zielen waar zijn vreest in woont.
Psalm 25:7 (berijmd)*

Het is niet eens zichtbaar. Toch heeft het coronavirus in minder dan geen tijd de halve wereld stilgelegd. Het is dan ook maar goed dat we in elk geval de *naam* al kennen. Dat is al een eerste stap van ontmaskering. Maar een complete ontmanteling zal nog lang op zich laten wachten. Daarom ontkomen we niet aan noodprogramma's op allerlei, ook kerkelijk, gebied. Dat vergt het nodige improvisatievermogen. Gelukkig is improviseren nog wat anders dan lukraak fantaseren. In het laatste geval doe je maar wat, in het eerste geval heb je bepalende uitgangspunten. Alleen moeten die in de nieuwe situatie wel eerst worden opgefrist en als het ware opnieuw geladen. Het is zaak die 'herbronning' niet over te slaan. Dat leren we van een profeet als Elia. En van de oude priester Zacharias kunnen we leren dat een gedwongen stilte ons geloof kan verdiepen en vernieuwen.

Het Izebelvirus

Iedere crisis is anders. Tegelijk hebben alle crises onderlinge overeenkomsten. Dat geldt ook voor de diepe *geestelijke* crisis die Elia in zijn tijd beleefde, achtervolgd als hij werd door het letterlijk dodelijke 'Izebelvirus'. Het relaas daarover vinden we in 1 Koningen 19:1-18, en het staat vol bruikbare verwijzingen, te veel om in kort bestek allemaal uit te diepen. Maar een paar daarvan wil ik hier voor onze eigen oriëntatie graag ophalen.

Dat Izebelvirus was geen ziektekiem. Het was de zwaarmacht van de overheid, ingezet voor een persoonlijke wraaktocht namens de Sidonische echtgenote van koning Achab. De bijbel heeft geen goed woord voor haar over. Toch gebiedt de eerlijkheid te zeggen dat Elia de wraak van de koningin wel zelf over zich had afgeroepen. Na een vlammend religieus spektakel op de berg Karmel had hij namelijk in het vorige hoofdstuk een massamoord op liefst 450 priesters van de

god Baäl bevolen: 'Toen zei Elia tegen (zijn volksgenoten): 'Grijp de profeten van Baäl, laat niet één van hen ontkomen!' De profeten werden gevangengenomen, en Elia liet hen afdalen naar het dal van de Kison, waar hij hen ter dood liet brengen' (1 Koningen 18:40). Dat Izebel daar furieus op reageert, en nu op haar beurt de profeet van Jahwe wil doden, is niet alleen alleszins begrijpelijk, maar gerekend naar de toenmalige rechtspolitieke verhoudingen volkomen gerechtvaardigd. Persoonlijk denk ik daarom graag dat de Izebelcrisis ook Elia wijzer heeft moeten maken.

De hand van God

Hoe dat ook zij, Elia vlucht de woestijn in, en belandt ver van de bewoonde wereld in een moordende eenzaamheid. Zich door iedereen verlaten en verraden voelend, vliegt de wanhoop hem zo naar de keel dat hij liever dood wil dan zo verder te leven. Voor hij echter de hand aan zichzelf kan slaan, zinkt hij van

uitputting in een diepe slaap. Daarin droomt hij van een engel, die hem in werkelijkheid wakker schudt en op hem inpraat om eerst wat te eten – brood en water staan al klaar!

Als dat geen wonder is, een nuchter aards teken van hemelse nabijheid! Want die is er in *elke* crisis. Daar mogen we niet alleen op vertrouwen, we moeten er ook naarstig naar zoeken en gewillig gehoor aan geven. Dan putten we nieuwe kracht en kunnen we onze weg armer maar ook wijzer vervolgen. Dat betekent: ontwakken uit onze illusies, afspeuren wat voorbij ons hedonisme onze werkelijke waarden zijn, en ons richten naar de wil en aanmaningen van God.

Terug naar af

Zijn we er dan uit? Was dat maar waar! Maar dat is nóg een kenmerk van een echte crisis: dat we er wat van moeten opsteken, en daarvoor eerst terug moeten naar waar we vandaan kwamen, de oorsprongen waar we uit leven. Die vergeten we namelijk zo gauw, zodra we succes hebben en de dingen ons meezitten. Dan wanen we ons een god in het diepst van onze gedachten, en verwaarlozen we de bronnen om uit te drinken. Daar komt die geweldige dorst naar levend water vandaan, vergelijkbaar met de letterlijke dorst van de wielrenner die in het heetst van de strijd zijn bidon verliest. Dan móet je terug, juist om later weer verder te kunnen.

Zo moet de profeet helemaal terug van de Karmel naar de Horeb, van het hoogtepunt van zijn profetische optreden naar de diepe nood van het begin: de uittocht uit de slavernij en het halsbrekende

gezeul door eindeloze woestijnen, op zoek naar een betere toekomst.

De Stem in de stilte

Dat is het eerste wat Elia dan ook deed, nadat hij weer een béétje leven voelde: die tocht van toen in omgekeerde richting hernemen, om na te gaan of daar het oude vuur nog brandde. Maar dat deed het niet; of het smeulde nog wel, maar het vlamde niet meer. Waar nog bij kwam dat ook de storm nog wel bulderde, maar niet meer sprak, en zelfs de aarde nog wel heel veel drukte maakte, maar zelf niet meer wist waarom ze zich ook weer bewoog. Nee, het leek wel of het complete heelal alleen nog maar kon zwijgen. *En juist toen had God gesproken*, op hetzelfde moment dat de wereld was verstomd – vast geen toeval. En het was warempel geen stortvloed van verwijten geweest, die Eli toen had overspoeld. Integendeel, hij had enkel een eenvoudige, persoonlijke vraag gehoord: ‘Elia, wat doe je hier?’

Dus de HEER noemt als eerste je *naam*: ‘Lieve mens, ik weet wie je bent, ik ken je van haver tot gort’. Dat is al een eerste troost: dat je gekend bent door een God die je met liefde omringt. Laat je dus niet vertellen dat je in wezen eenzaam bent – er is er altijd minstens één die met je meeleeft. En na je naam is zijn volgende woord een al even persoonlijke *vraag*. Want je hoort het hem zeggen: ‘Ik zie dat je iets kwijt bent, anders kwam je hier niet; wat kan ik voor je doen?’ Het lijkt de omgekeerde wereld wel: dat God niet van bovenaf dicteert wat wij moeten doen voor hem, maar dat hij vóór alles wil weten wat hij kan doen voor ons, en dat hij ons daarom eerst aanhoort als wij hem onze nood voorleggen. Want dat is ook wat Elia hier doet: voor God zijn hart

uitstorten, niet één keer, maar herhaaldelijk. En pas als wij zijn uitgesproken, zegt God ons heel concreet welke weg we moeten nemen om de crisis te boven te komen en ons leven op een nieuwe manier vorm en inhoud te geven.

Stille omgang

Het is zaak om hier even in te houden. Want nu al horen we stemmen die vragen om een ‘exit-strategie’, terwijl de crisis nog maar net begonnen is. Zo’n haast hebben we om ons oude leventje zo weer voort te zetten. Maar dat zal een illusie blijken. Want het leven na de crisis zal anders zijn dan ervóór. Daar moeten we ons geestelijk op voorbereiden. En juist daarom moeten we nu eerst zo ver terug: om ieder persoonlijk de stille-omgang-met-God te herstellen. Dat is voor een gelovige de verborgen kern van zijn bestaan. En het gaat erom die kern eerst weer zelf te voelen en te voeden, voor en aleeer we die opnieuw kunnen activeren.

Dat is naar mijn stellige overtuiging de eerste opdracht voor elke gelovige, ook in deze crisistijd: weer contact maken met onze eigen ziel, in de verwachting daar de stem van God te horen die ons ieder onze persoonlijke uitweg wijst. Als we dat overslaan en in plaats daarvan onmiddellijk alle mogelijke activiteiten ontplooiën om ons gemeentezijn zoveel mogelijk langs de gekende banen voort te zetten, zullen we nooit de nieuwe weg vinden die God voorbij de crisis allang voor ons heeft uitgestippeld.

Een nieuwe woestijnweg

Kan Elia daarna dan weer de Karmel op? Dat mocht hij willen. Maar God wijst hem een andere weg, en ook dat is helaas een woestijnweg: ‘De HEER zei tegen

Elia: ‘Keer terug en ga naar de woestijn van Damascus’ (vers 15). Dat kan nieuwtestamentische lezers doen denken aan de apostel Paulus, die daar na *diens* persoonlijke crisis rond zijn dramatische bekeering zijn eerste zendingsactiviteiten ondernam. Blijkbaar schuilen er mogelijkheden in het betreffende gebied, die God er al bij Elia in zag. Ook de profeet vindt er namelijk nieuwe aanknopingspunten voor een gezegende toekomst, in de personen van een nieuwe koning (Hazaël – vers 15) en een nieuwe profeet, zijn eigen opvolger Elisa (vers 16). Want al is het voorlopig nog door de woestijn, de weg van de HEER naar het beloofde land loopt door tot in zijn Vrederijk.

Late crisis

Naast koningen en profeten kende Israëel ook priesters, en ook zij kenden hun eigen crises. Dat zien we al in de eerste verzen van het evangelie van Lucas aan de bejaarde Zacharias. Hoe oud hij dan precies was, krijgen we niet te horen. Maar in elk geval behoorde hij tot de priesterafdeling Abia (vers 5), en was hij net als zijn vrouw Elizabet volgens Lucas ‘al op leeftijd’ (vers 7). In dat licht zullen ze er zich in de loop van hun leven mee hebben verzoend dat hun huwelijk ongewenst kinderloos was gebleven. We mogen er tenminste vanuit gaan dat ze die crisis lang geleden al biddend hadden overwonnen, gezien de eenduidige kenschets die Lucas van ze geeft als ‘vrome en gelovige mensen’ (vers 6). Maar een crisis kun je op *iedere* leeftijd doormaken, zeker een *geestelijke* crisis, zelfs ook als je al zo lang priester bent.

Het zwijgen van Zacharias

Dat laatste ondervindt Zacharias uitgerekend op het moment dat zijn afdeling aan

de beurt was voor de priesterdienst in de tempel, en hijzelf nota bene door het lot was aangewezen om er het wierookoffer te brengen (vers 8-9) – slechter kon je het niet bedenken. Of moeten we misschien juist aannemen dat Zacharias geestelijk al langer droogstond? Voor hetzelfde geld had hij immers in opperste extase kunnen raken dat juist *hem* op *dat* moment op *die* leeftijd een engel van de Heer verscheen met zo'n persoonlijke heilsboodschap: dat hij en Elisabet alsnog een zoon zouden krijgen. Maar in plaats daarvan kan hij de engel niet geloven, en vraagt hij bedremmeld om een zichtbaar bewijs voor diens onwaarschijnlijke verhaal – zuiniger had hij niet kunnen reageren. Het teken dat hij krijgt heeft daarom ook wel iets van een reprimande: zoals zijn vrouw negen maanden zwanger zal zijn, zal hij negen maanden moeten zwijgen.

De lofzang van Zacharias

Ik hoop natuurlijk dat onze crisis een stuk korter zal duren (hoewel de tekenen daar voorlopig niet op wijzen). Toch mogen we achteraf rustig stellen dat Zacharias' crisis – misschien juist ook door die lange duur – wel heel vruchtbaar is geweest, en dat zijn straf dus van meet af aan ook iets van een *belofte* in zich droeg. Zo gezien waren hij en Elisabet echt *samen* in verwachting, de een lijfelijk van een gezamenlijke zoon, en de ander even lijfelijk van een gezamenlijke lofzang. En ik maak me sterk dat Zacharias in die maanden menigmaal aan Elia heeft gedacht. Die had immers ook een engel ontmoet. En reken maar dat omgekeerd Zacharias dezelfde 'reis naar binnen' ondernam die Elia met zijn voeten had gemaakt, terug naar de allereerste ontmoetingen van zijn volk en voorgangers met God. Dat spreekt wel uit die lofzang van hem,

geboren uit zijn ziel, nadat zijn zoon Johannes ('de HEER is genadig'!) inderdaad geboren was (vers 68-79). Dus ook hij had van de nood een deugd gemaakt door zich te oefenen in de verborgen omgang met God. Misschien dat wij die oefening kunnen overnemen door ons de komende tijd persoonlijk te verdiepen in de vier lofliederen uit Lucas 1 en 2: behalve die van Zacharias ook die van Maria (1:46-55), de engelen (2:14) en Simeon (2:29-32).

Ik begrijp dat ik deze twee personen, Elia en Zacharias, hier zelf naar voren heb gehaald, en je kunt ook zeker bij andere personen in de leer gaan. Er zit dus onmiskenbaar een subjectief element in juist deze voorbeelden. Maar als uw bijna scheidende voorganger, net als Zacharias en Elisabet al aardig op leeftijd, zeg ik nogmaals dat volgens mij in deze fase van de coronacrisis de stille-omgang-met-God ook voor ons het eerste is om in elk geval geestelijk gezond door de crisis te komen. En ik hoop natuurlijk van harte dat u en jij daar, in de hoede van de Heer, ook lichamelijk gezond uit zullen komen.

Ds. Martin de Geus